

Oponentský posudek habilitační práce PaedDr. Ivo Haráka, Ph.D.,
Básník Josef Suchý

PaedDr. Ivo Harák, Ph.D., odborný asistent na katedře bohemistiky a slavistiky Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, absolvoval Pedagogickou fakultu Masarykovy (tehdy J. E. Purkyně) univerzity v Brně, na Filosofické fakultě téže univerzity získal titul Ph.D. za práci Básník a jeho čas, která se zabývá osobností moravského katolického básníka Zdeňka Rotrekla. Předkládaná habilitační práce Básník Josef Suchý bezprostředně na tuto práci navazuje. Suchého s Rotreklem pojí jednak generační blízkost, podobnost lidských osudů (oba byli v 50. letech z politických důvodů vězněni a oba nemohli léta publikovat) moravanství a inspirace katolickou větví spirituální poezie. Harákův zájem o tuto větev české poezie je tedy dlouhodobý, soustavný a dodejme i niterný. Vlastní Harákova básnická tvorba (vydal řadu knih básní) to potvrzuje.

Připomínám-li Rotreklovskou Harákovu monografii, činím tak nejen pro blízkost obou umělců, jimiž se habilitant zabývá, ale i proto, že nynější práce na ni v mnohém navazuje. Přímo se na ni odvolává zejména tam, kde mluví o historickém a filosofickém kontextu, ze kterého dílo obou autorů, byť výrazně odlišného lidského naturelu, vyrůstá. Harák zároveň dobře cítí, že je zde i řada odlišností jak v osobnosti obou básníků, tak v jejich díle. Osobnostní založení obou je důvodem, proč Rotrekl za doby normalizace patřil k disentu, ke „skryté tváři české literatury“ a jeho sbírky jsou šířeny pouze samizdatem, zatímco Josef Suchý publikoval a jeho dílo bylo, jak o tom svědčí recenze tehdy psané, přijímáno s pochopením a sympatiemi, i když se nedá říci, že by si s normalizačním režimem zadal. Ve Slovníku české literatury 1970-81 je charakterizován jako „lyrický básník venkovského domova a prostého lidského údělu“ a heslo, jehož autorem je brněnský Oldřich Syrovátka, se v zásadě příliš neliší od Medova hesla v porevolučním Slovníku českých spisovatelů od roku 1945, které rovněž Suchého charakterizuje jako básníka domova a tradičních hodnot.

Předkládaná práce není komplexní monografií Josefa Suchého ale souborem studií, které jsou sondami do jeho nejen básnického díla. To může být slabinou i silou práce. Psát monografii nutí autora dodržovat určité proporce, podat řadu věcných informací, zejména životopisných, z nichž mnohé jsou obecně známé, věnovat proporcionálně pozornost jednotlivým etapám díla, prostě dbát na vyváženost celku. Soubor problémových studií umožňuje hlubší sondy tam, kde autor pociťuje, že jde o něco esenciálního, podstatného, co je třeba zkoumat do větší hloubky, bez ohledu na proporce celku.

První nevelká úvodní kapitola vysvětluje osobní motivaci k napsání práce. Ve druhé kapitole Harák pojednává o denících strýce Josefa Suchého, kněze Rudolfa Suchého, který byl svému synovci inspirací, otevřel mu cestu k tasovskému okruhu a k dílu Jakuba Demla. Po tomto uvedení do světa, který Josefa Suchého formoval, je následujících deset studií věnováno jednotlivým etapám Suchého literární cesty. Třetí kapitola se zabývá prvním obdobím Suchého tvorby do roku 1948 (Trvalé a pomíjející, Žernov a Snímání s kříže), interpretuje je v souvislosti se skupinou mladých začínajících katolických básníků (vedle Rotrekla je to Ivan Slavík a Vladimír Vokolek), objevuje v nich inspiraci expresionismem (dokládá ji analýzou motivů) ale i poetikou Skupiny 42. V dalších kapitolách autor sleduje básníkův návrat po létech zákazu publikování v 60. letech (Básníkův návrat; básníková přítomnost), všímá si jeho tvorby v dalších desetiletích (Zavinutí, zakořenění, Autor (jen)regionální? Vzhůru ke kořenům) a nakonec se věnuje jeho tvorbě po roce 1989. Mezi tyto texty, které tvoří páteř předkládané práce, jsou vloženy studie vztahující se k Suchého prozaické tvorbě, tvorbě pro děti a zejména jeho vztahům k lužicko-srbské literatuře, z níž překládal a již v našem prostředí propagoval.

Každá z těchto kapitol je založena na pečlivém přečtení a detailní interpretaci Suchého textů. Harák tu sleduje vývoj básnických prostředků, vedle motivů, které prostupují celého díla Suchého (smrt, domov, vztah k rodnému kraji), i postupné rozšiřování jejich repertoáru. Zná dobře poměrně početnou literaturu o Suchém (svědčí o tom jak rozsáhlá bibliografie tak početné odkazy v podobě často obsáhlých poznámek pod textem).

V práci je věnováno až neobvykle mnoho pozornosti žánrům a oblastem zájmu Josefa Suchého, které tradičně stojí spíše na okraji pozornosti jeho vykladačů: dílu překladatelskému, tvorbě pro děti a jeho prózám. Nesporně je v tvorbě Suchého dominantní poezie, v ní je jeho význam, nicméně tyto řekněme okrajové aktivity podle Haráka umožňují vidět hlouběji do básníkovy světa. Podle jeho názoru je třeba se jimi zabývat, „protože nám toho o autorovi mohou nejvíce říci právě díla poněkud problematičtější, v nichž – mimoděk – odkrývá své ledví ...“ (s. 117). Z toho hlediska jsou tyto kapitoly vlastně nejpřínosnější.

Ivo Harák je nejen vysokoškolský učitel a literární vědec, ale i vyhraněný kritik a plodný básník. Tato dvě „řemesla“ by mohla determinovat jeho práci vědeckou. Ubránit se esejistickému přístupu a jisté recenzentské manýře není snadné. Východisko je možno najít buď v přístupu literárně teoretickém nebo literárně historickém. Jako poučený versolog se Harák zabývá poetikou Suchého tvorby, typem jeho volného verše a zejména silicímú úsilí o epický tvar. Zde by se nabízelo srovnání Suchého tíhnutí k epice podobnými tendencemi v české poezii zejména 60. let, a také by mohla být propracovanější argumentace, opřená o současnou versologii. V soupisu literatury na ni odkazy chybí. Literárněhistorický aspekt nabízí Suchého vřadit do literárního (a společenského) kontextu. Za slabinu práce považuji i skutečnost, že se autor soustředil téměř

výhradně na kontext katolické literatury, jakoby vznikala v jakémisi uzavřeném prostoru, který nekomunikuje se světem kolem sebe. Je to bohužel dost obvyklý postup, se kterým se setkáváme nejen u Haráka, a který jakoby vyčleňuje jednu významnou větev české poezie z celého proudu. Nabízí se tu řada otázek (vztah k avantgardě, k expresionismu, ke sk.42), které by si zasloužily větší pozornost a analytičtější přístup. Suchý je vrstevník nejen Rotrekla, Slavíka či Vokolka, ale i Ortena a Blatného, tedy té generace, která prožívala ve 40. letech „konec avantgardy“, nebo, řečeno s Václavem Černým, generace zasažené existencialismem. Podobně jako v případě většiny příslušníků této generace do Suchého osudu lidského i básnického zasáhlo okupační temno a komunistická totalita a poznamenala jeho cestu. Srovnání toho, jak se s touto situací jednotliví tvůrci vyrovnávali, jak se promítlo do jejich tvorby, by jistě přispělo k tomu, aby jemná analýza Suchého textů, která tvoří nejcennější jádro práce, získala širší rámec a širší vypovídací hodnotu.

Téma práce je z hlediska oboru nepochybně relevantní. Zvolená metoda je přes uvedené poznámky adekvátní tématu, formulace jsou jasné a zřetelné. Práce věcně i formálně splňuje nároky standardně kladené na úroveň habilitačních prací v oboru. Doporučuji, aby byla přijata jako základ pro habilitační řízení.

V Praze dne 2. 5. 2016

Prof. PhDr. Dobrava Moldanová, CSc.

D. Moldanová